

Heinolan kaupungin hyvinvointitilinpäätös 2022

Suppea vuosittainen hyvinvointikertomus valtuustolle

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Heinolassa vuonna 2022

Rakenteet

Vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on kunnilla. Hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen edellytys. Hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat kaupungissa useiden tahojen järjestämät palvelut ja toiminta. Hyvinvointisuunnitelma sekä maakunnalliset teemakohtaiset suunnitelmat hyväksyttiin vuonna 2022 kaikissa kaupungin toimialojen lautakunnissa sekä valtuustossa. Heinolan hyvinvointisuunnitelmassa 2021–2025 on neljä kärkeä ja niihin liittyen 19 erillistä tavoitetta.

Vuoden 2022 toimenpiteissä painottuivat erityisesti turvallinen liikkuminen ja asuminen, avun saanti, aktiivinen elämä ja toimintakyky, terveelliset elintavat sekä kohtaaminen ja osallisuus. Hyte-työskentelyn rakenteet ja vuosikello ovat Heinolassa hyvät. Kaupungin johtajan johtoryhmä vastaa hyte-työstä ja poikkihallinnollinen hyry organisoit sitä. Useat teemakohtaiset alatyöryhmät osallistuvat osaltaan tavoitteiden edistämiseen. Hyvinvointityöryhmä kokoontui vuoden aikana 9 kertaa. Targetor-ohjelma otettiin käyttöön hyvinvointisuunnitelman seuranta- ja raportointijärjestelmänä.

Tavoitteet

Hyte-työskentelylle asetettuja tavoitteita olivat hyvinvointityöryhmien (hyryjen) kehittäminen teemallisiksi, hyvinvointisuunnitelman 2021-2025 toimenpiteiden käynnistäminen, tiedottamisen vahvistaminen ja raportointikäytänteiden luominen, korona-ajasta ja kriiseistä selviytyminen ja palautuminen, maakunnalliseen hyte-työhön osallistuminen hyte-kärkien alla, hyvinvointitiedon seuranta (mukaan lukien hyvinvointi-indeksi) sekä päätösten vaikutusten ennakoarviointityön (evauksen) edelleen vahvistaminen.

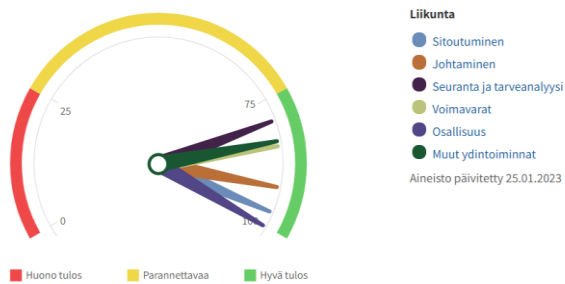
Hyte-ajattelu vahvistui ja työskentely ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelman rakentamiseksi käynnistyi yhdessä vanhusneuvoston kanssa. Yhteys taloushallinnon prosesseihin kehittyy. Hyvinvointityön ja kaupungin strategian kytkös on tiivistynyt hyvinvointi-indeksin seurannan myötä. Hyte-tiedottamista tehostettiin niin, että hyryn kokousten jälkeen kaupungin tiedotus teki uutisluonteisia somepäivityksiä ajankohtaisista aiheista. Kaupungin hyte-työtä esiteltiin kahdesti THL:n järjestämissä tilaisuuksissa (hyte-rakenteet ja nepsy). Nämä virittivät yhteistyötä maakunnan ulkopuolelle Naantalın, Kuopion ja Äänekosken kaupunkien kanssa.

Hyte-työn haasteiksi puolestaan muodostuivat maakunnalliseen hyte-työhön osallistuminen ja sote-palveluiden tilanne, sillä hyvinvointialuevalmistelu vei paljon resursseja ja toi osittain myös epäselvyyttä tulevan suhteen. Yhteistyöprosessien hiominen organisaatioiden kesken on vuoden 2023 erityinen kehittämisen kohde. Evauksia (pätösten vaikutusten ennakoarviointi) tehdään osana toimintaan kuuluvia prosesseja, Kuntaliiton tarjoamaa kattavaa työkalua hyödynnetään kaupungissa kuitenkin vielä harvoin. Evauksia olisi voinut tehdä enemmän ja tarkoituksenmukaisemmin. Vuoden 2022 merkittävimpiä hyvinvointitiedon kartoituksia olivat TEAvisarit, yhdyskuntateknisten palveluiden vuosittainen kysely, kaupungin oma kiusaamiskysely, maakunnallinen päihdetilannekysely sekä Move!.

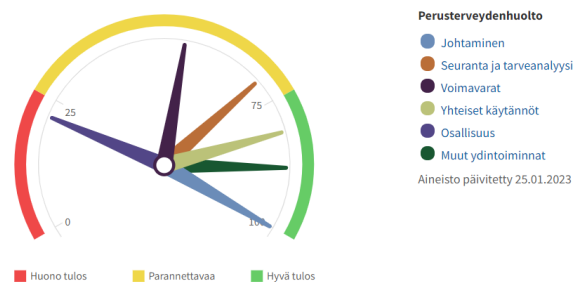
Terveydenedistämistä - TEAvisari

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetään hyvinvointijohtamisen välineenä useissa kunnissa. Tiedot kerätään säännöllisesti kahden vuoden välein. Perusterveydenhuollon, liikunnan, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden tiedonkeruut ovat parillisina vuosina. Peruskoulujen, kuntajohdon ja kulttuurin tiedonkeruut ovat parittomina vuosina. Helmikuuhun 2023 mennessä on valmistuneet liikunnan ja perusterveydenhuollon tulokset.

Liikunta : Heinola 2022

Perusterveydenhuolto : Heinola 2022

Pisteet	Heinola	Koko maa
Liikunta	89	72
Sitoutuminen	97	69
Johtaminen	92	72
Seuranta ja tarveanalyysi	79	65
Voimavarat	84	55
Osallisuus	100	95
Muut ydintoiminnot	83	75

Pisteet	Heinola	Koko maa
Perusterveydenhuolto	69	70
Johtaminen	100	87
Seuranta ja tarveanalyysi	70	49
Voimavarat	54	67
Yhteiset käytännöt	81	80
Osallisuus	22	69
Muut ydintoiminnot	88	66

Hyte-kerroin – kannustin kunnille

Kunnille on otettu vuoden 2023 alusta käyttöön **hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin**. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Hyte-kertoimen indikaattorit muodostuvat tulos- ja prosessi-indikaattoreista.

HYTE-kerroin euroa / asukas [Info 5341](#)

		2020	2021	2022
Heinola	yhteensä	17,2	19,5	20,6

Heinolalle maksettava valtion osuus on näin ollen $18\,344 \times 20,6 \text{ €} = 377\,648 \text{ €/vuosi}$ (helmikuun 2023 tieto). Tavoitteeksi vuodelle 2023 on asetettu hyte-kerroin 20,0 €/asukas.

Heinolan hyvinvointi-indeksi

Hyvinvointi-indeksiseuranta	Tietolähde		2020	2021	2022 (tilanne)
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 v	Kans.	Hyte-kerr.	9,8 %	10,8 %	10,80 %
Alkoholin myynti/ l./ 18 v. asukas	Kans.	Hyte-kerr.	12,50	12,60	12,6
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64v	Kans.	Hyte-kerr.	2,90 %	2,80 %	2,80 %
Kotona asuvat 75-v täyttäneet	Kans.		91,9 %	92,6 %	92,60 %
Kotihäilytykset Heinolassa / v.	Poliisi		381	301	304
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat, % ikäryhmä	Kans.		2,40 %	2,60 %	2,60 %
Harrastemalliin osallistuminen	Oma	Hyte-kerr.	36,70 %	29,71 %	37,00 %
Työikäisten ja ikäihmisten osallistuminen virikkeelliseen toimintaan, käynnit/ as. (Vire)	Oma		148 %	63,9 %	37,30 % *
Kirjastokäynnit / asukas	Oma		11	6,9	8,1
Liikuntaneuvontaan osallistuminen, käynnit/ as.	Oma		1,78 %	2,24 %	0,70 %
Yhteydenotot etsivään nuorisotyöhön/ v.	Oma		120	92	93
Työttömien aktivointiaste	Kans.		18,4 %	22,30 %	20,70 %
Liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden hoito, as. kokemus	Kans.		3,55	3,68	3,54
Koulukiusattuna väh. 1x/vko, 8.-9. lk	Kans. +oma		9,0 %	6,3 %	7,00 %
INDEKSI			102,1342	92,1446	91,6112

Tiedot päivitetty myös edellisiltä vuosilta! (*) Toiminta käynnistyi tauon jälkeen vasta 7.3.2022.

2. Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 toteutus ja tuloksia

1. TURVALLINEN ARKI JA MATALAN KYNNYKSEN KAUPUNKI

Päämääränä on, että kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi, toimeentuloedellytykset ovat kokomaan tasolla tai sitä paremmin sekä lähisuhteet ovat turvallisia.

Väestö ja asuminen

Heinolassa syntyvyys laski edelleen ja väestö ikääntyy. Vuoden 2022 aikana syntyi 83 lasta. Väestörakenteen myötä väestöllinen huoltosuhde heikkenee. Huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttäneitä on sataa 15–64 -vuotiasta (työikäistä) kohti. Heinolan arvo on 2021 tiedon mukaan vahvasti noususuuntainen ja korkealla tasolla, 87,6 (koko maa 62,4).

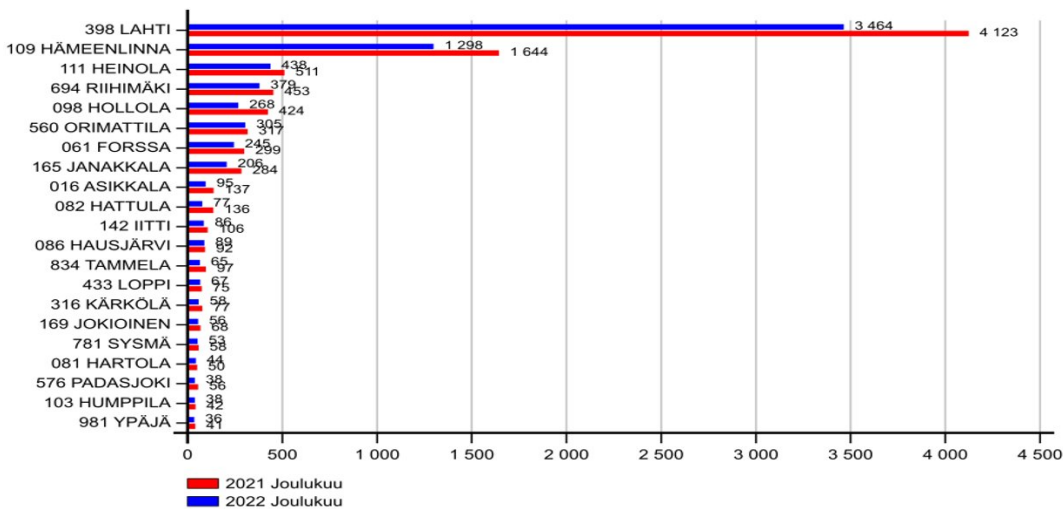
21.2.2023

Valtaosa ikääntyneistä asuu omassa kodissaan. On arvioitu, että yli 75-vuotiaiden asukkaiden asuntokuntien määrä kasvaa 56 % vuoteen 2040 mennessä (FCG). Liikkumista haittaavia tekijöitä asuinympäristössä on selvityksen mukaan noin puolella 80-vuotiaista. Kaupungin suunnittelussa huomioidaan niin asumisen kuin asuinympäristön ja palveluiden suuntaviivoja. (FCG). Heinolassa 50,7 % asuntokunnista on yhden hengen asuntokuntia. Kotona asuvien ikääntyneiden määrä on kasvava. 75-vuotta täyttäneistä 92,6 % asuu kotona.

Työttömyys ja toimeentulo

Työttömien aktivointiasteella tarkoitetaan aktiivisten työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä olevien prosenttiosuutta työttömien työnhakijoiden ja palveluiden piirissä olevien summasta. Aktiivisiin palveluihin luetaan palkkatuilla työllistetyt, työ- ja koulutuskokeilussa olevat, vuorotteluvapaatyöpaikkaan työllistetyt, työvoimakoulutuksessa olevat, valmennuksissa olevat, työttömyysetuudella omaehtoisesti opiskelevat, kuntouttavassa työtoiminnassa olevat. TEM:n tilaston mukaan joulukuun 2022 aktivointiaste Heinolassa oli 20,7.

6210. Rakennetyöttömät sukupuolen, iän, ammatin, koulutuksen ja palvelulinjan
Muuttajat = Pitkäaikaistyöttömät

TEM Työnvälitystilasto / Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto

Liikenne ja kulkuyhteydet

Ikäihmisten liikenneturvallisuushankkeen aikana tunnistettiin erilaisia kohteita, reittejä ja alueita, joiden esteettömyydestä huolehtiminen on erityisen tärkeää. Tunnistetut kohteet ja reitit toimivat pohjana Heinolan esteettömyyskokonaisuuden tavoitetilalle. Kohteet ja reitit huomioidaan tulevaisuudessa maankäytön ja kaavoituksen suunnittelussa sekä liikennenympäristön kaikissa suunnitteluvaiheissa sekä toteutustyössä. Uudisrakentamisen ja saneerausten yhteydessä huomioidaan esteettömyys mahdollisimman laajamittaisesti asukkaiden tarpeiden mukaisesti käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Yleisiä esimerkkejä perustason kohteista ovat koulujen, oppilaitosten, päiväkotien, kirjastojen, museoiden, kirkkojen ja seurakuntien, uimahallien sekä muiden julkisten ja yksityisten palveluiden ympäristöt. Esimerkkejä erikoistason kohteista puolestaan ovat kävelykatuympäristöt, keskusta-alueet, palvelukeskusten ja -talojen ympäristöt, sairaaloiden ja terveysasemien ympäristöt, muut vanhus- ja vammaispalveluiden toimintapaikkojen ympäristöt, julkisen liikenteen terminaali- ja pysäkkialueet, liikunta-

21.2.2023

ja leikkipaikat, joissa on kiinnitetty erityisesti huomiota niiden soveltuvuuteen eri käyttäjäryhmille sekä erityiset esteettömät reitit esimerkiksi virkistysalueilla.

Vuorovaikutteinen kävely pyritään järjestämään kerran tai kaksi vuodessa. Kävelyn teemat voivat olla hyvin vaihtelevia. Teemoiksi voi valita mm. saneeraus tai uudisrakentamiskohteisiin tutustumisen, esteettömyyden, liikenneturvallisuuden, virkistykseen, alueen arkkitehtuurin tai vaikkapa kulttuurin. Vuorovaikutteisella kävelyllä tuodaan kaupunkilaisia ja kaupunkia lähemmäs toisiaan. Kävelyllä on mahdollisuus tutustua uusiin hankkeisiin, esittää kysymyksiä aiheesta, tutustua kotiseutuihin uudella näkökulmalla sekä virkistäytyä. Kaupungille kävelyt ovat yksi tapa osallistaa asukkaita. Kävelyjen avulla voi kartoittaa näkemyksiä eri kohteista ja saada palautetta.

Jyränkölän Settlementin yhdistysten aamutapaamiset järjestetään nykytilanteessa kuukausittain, ja niillä on vaihtelevia teemoja. Ehdotetaan, että esimerkiksi kerran tai kahdesti vuodessa teemana olisi kaupunkisuunnittelu. Teeman tarkempaa aihetta ei ole tarve määrittää ennakoon, vaan aiheeksi voidaan valita jokin ajankohtainen tai toivottu aihe.

Kaupunki on tukenut asukkaiden **kenkiin laitettavien liukuasteiden** hankintaa 10 eurolla/hlö. Korvaus maksettiin sosiaali- ja terveystoimialan potilastoimistosta ostokuittia vastaan. Toiminta siirrettiin vuoden 2023 alusta hyvinvointitoimialalle. Käytänteitä linjataan vuoden 2023 aikana. Pilotointi on alkanut.

Liikuntabussi-toimintaa on kehitetty ja ikäihmisten ruokailuihin ja virkistyspäiviin järjestetään kuljetuksia. **Palvelutaksi Kulkusen** ilmaiskäyttökäyttöjakso kaikille kaupunkilaisille käynnistyi. Pilotti jatkuu helmikuun 2023 loppuun asti. Kaupunki huomioi näin kiristynyttä kotitalouksien taloudellista tilannetta.

Avun saanti

Perheiden tuen saanti kaupungissa vahvistui mm. **perhekoutsin** ja **perhediakoniatyön** uusien työmuotojen myötä. Lisäksi Heinolassa panostettiin toimintatapojen kehittämiseen. **Koulupsykologitoimintaan** kehitettiin toimintamalli, jossa tutkimusjonon ja tukikäyntien prosessien tehokkaammalla hallinnalla parannetaan tuen saavutettavuutta. Lisäksi koulukuraattoriresurssia vahvistettiin valtion erityisavustusrahoituksen tuella. Tällä lisättiin opiskeluhuollon aikaa yhteisölliseen työhön.

Etsivän vanhustyö on auttanut kaikkein heikommassa olevia yhteiskunnan jäseniä. Vajaan kolmen vuoden aikana STEA:n rahoittama Minä elän! -hanke on tavoittanut kaikkiaan 250 asiakasta. Toiminta loppui vuoden 2022 lopussa. Toiminta tavoitti erityisesti palveluiden ulkopuolella olevia ikääntyneitä. Kaupunki perusti ikäihmisten hyvinvointiohjaajan määräaikaisen toimen, joka täytetään alkuvuodesta 2023. **Apua digiasioissa tarjoavat** kaupungin kirjaston digiopastus ja Jyränkölän digiklinikka. Erityisesti ikäihmisten toivotaan löytävän näistä tukea palveluiden käyttöön ja asiointiin.

Turvallisuus lähisuhteissa

Heinolan oma kiusaamiskysely 2022 toteutettiin keväällä 2022 ja se keräsi yhteensä 756 vastausta. 45 % vastaajista oli havainnut kiusaamista ja 12 % vastaajista ilmaisi kokeneensa itse kiusaamista viimeisen puolen vuoden aikana. 5 % kertoi kokevansa sitä viikoittain ja 3 % päivittäin. Kiusaaminen ilmeni eniten psyykkisenä (28 %). Sosiaalisesta syrjimisestä kertoi 18 % ja fyysisestä kiusaamisesta 19 %. 10 % kertoi kiusaamisen tapahtuvan netissä. Huomion arvoista tuloksissa oli, että kolmannes kiusatuksi tulleista vastaajista ei ollut kertonut asiasta kenellekään. 133 vastaajan mukaan kiusaamiseen puuttumisen jälkeen kiusaaminen loppui. 140 vastaajaa puolestaan kertoi, että puuttumisen jälkeen tilanne joko jatkui ennallaan, loppui vain hetkeksi tai paheni. Kokemus seksuaalisesta häirinnästä lisääntynyt.

Väkivallan puheeksi otto ja ehkäisy toteutuu vaihtelevasti palveluissa. Sosiaali- ja terveystoimialan ja opiskeluhuollon henkilöstöä on koulutettu Suodatin-menetelmän käyttöön ja Heinolaan on luotu puheeksi

21.2.2023

oton toimintamalli. Viranomaisverkostolle laadittu maakunnallinen yhteystietokooste on jaettu päivitettyinä vuosittain Heinolan verkostolle.

2. MIELEN HYVINVOINTI – ILO ASUU HEINOLASSA

Päämääränä on, että elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa ja että haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avuin muodossa.

Yksinäisyys

Yksinäisyyden ehkäisy on ollut hyte-työn teemana vuosien ajan. Korona aika nosti huolen uudelle tasolle. Joukkoon kuulumisen ja osallisuuden kokemus horjui niin lapsilla koulumaailmassa, opiskelijoilla uusilla paikkakunnilla, työikäisillä työyhteisöjen tuttuutena ja ikäihmisillä kotiin eristettynä. Lapsista ja nuorista lähes joka viides kokee jossakin vaiheessa elämäänsä yksinäisyyttä. Kouluterveyskyselyn perusteella yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt niin yläkoululaisilla kuin toisella asteella. Ikäihmisten osalta tiedetään, että noin puolet etsivän vanhustyön asiakkaista koki yksinäisyyttä.

Ahdistuneisuus

Ajoittaiset ahdistuksen tunteet ovat osa normaalia elämää. Varsinaisen ahdistuneisuushäiriön syntyy vaikkavat perinnöllinen alttius ja ympäristötekijät, erityisesti lapsuusiässä ja nuorena koettu väkivalta, hylkäämiskokemukset ja muut liiallisesti kuormittavat ympäristötekijät. Myös ilmastoasiat, korona-aika ja yleinen maailman tilanne ovat tuoneet ahdistusta.

Heinolan ehkäisevän työn työryhmä HeiPetessä, opiskeluhuollon verkostossa ja Heinolan Lape-ryhmässä pohdittiin erilaisten ahdistuksen muotojen eroja ja keinoja vastata niiden nostamiin tarpeisiin. Joihinkin ahdistukseen voi riittää läsnäolo, kuunteleminen ja esim. vertaistuki, joihinkin ahdistukseen tarvitaan lääketieteellistä, hoidollista tai terapeuttista apua. Ilmiön tunnistaminen on avain oikeaan apuun.

Tunne- ja turvataidot

PHHYKYn ja kuntien välisten palvelusopimusten hyte-tavoitteena oli tunne- ja turvataitojen vahvistaminen. Tavoite toteutui vuoden 2022 aikana Heinolassa useassa varhaiskasvatus- ja oppilaitosyksikössä yksilökohtaisen työn kohtaamisten lisäksi ryhmämuotoisesti varhaiskasvatuksen, koulujen, koulunuorisotyön, opiskeluhuollon, perhekoordinaattorin, yhteisöpedagogin sekä veojen toimesta.

Tunnetaitoryhmiä järjestettiin Kailaan ja Kirkonkylän kouluissa sekä Rainion, Sinilähteen, Elämänkaaritalon ja Tommola-talon päiväkodeissa, kohdentuen 3–4-vuotialille, eskareille sekä alakouluikäisille. Pienryhmätoiminta kaikkineen palvelee myös tätä tavoitetta. **Oppitunteja** puolestaan järjestettiin Kailaassa, Lyseolla, lukiolla ja Suomen urheilupuistolla. Niiden teemoja olivat mm. sosiaaliset taidot, kiusaaminen, vahvuus, ystävyys, itsetunto ja tunteet. **Kohdennettuina ryhminä** toteutuivat Voimaannuttava valokuva -ryhmä, poikaryhmä sekä Tunne itsesi -ryhmä. Tunnetaitoteema, turvallisuus tai lapsen oikeudet olivat aiheena myös tapahtumissa kuten turvapäivissä, Unelmien koulupäivä-tapahtumassa, Syysfestareilla, mielenterveyspäivän piste-toiminnassa, seiskaleireillä, Lapsen oikeuksien päivän tapahtumassa ja Hyvis-treffeillä.

			2019	2020	2021
Aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit / 1 000 18 vuotta täyttäneitä info ind. 3075	Heinola	yhteensä	413,0	466,2	533,4
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiaista info ind. 2483			443,1	546,1	553,4
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13 - 17-vuotiaista info ind. 2484			1 523,4	1 099,7	1 317,2
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 328			13,4		21,3
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 346			11,2		18,2
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 337			18,1		18,3
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4715					24,6
Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 18 - 24-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 240			15,7	18,1	9,2
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 - 64-vuotiaista info ind. 3218			4,4	4,5	4,5

Sotkanet, 2022 tieto päivittyä myöhemmin.

3. ASUKKAAT, OSALLISUUS JA TOIMIJOIDEN VALINEN YHTEISTYÖ

Päämääränä on, että kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu ja että osallisuustyö on systemaattista. Vaikuttamistoimielimet otetaan mukaan päätöksentekoon. Asiakasraadit, kumppanuuspyödyt jne. ovat osa systemaattista osallisuustyötä.

Nuorten ääni -videoinnit. Heinolan nuorisopalvelut yhdessä yhteistyökumppaneidensa kanssa on koonnut kokemustarinoita nuorten elämästä. Teemoina videoissa ovat rikosten tekeminen, kiusaaminen, kiusattuna oleminen, päihteet, ihmissuhteet, itsensä satuttaminen, sijoitus kodin ulkopuolelle jne. Videoinnit olivat jatkumoa aiemmin julkaistuille kuvaus- ja kirjaprojekteille.

Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelman työstäminen. Hyte-työ käynnisti Heinolan hyvinvointisuunnitelman muovaamisen ikäihmisten hyvinvointisuunnitelmaksi yhdessä vanhusneuvostosta kootun työryhmän ja koko vanhusneuvoston kanssa syksyllä 2022. Hyvinvointisuunnitelma löysi konkretian ikäihmisten arjesta. Työstäminen toimenpiteiksi ja raportoinniksi jatkuu koko valtuustokauden ajan. Ikääntyneiden hyvinvoinnin osa-alueita käytiin läpi vanhusneuvoston arvioimana. Heinolassa nousee esille toimintakyky sekä runsas ja aktiivinen vapaaehtoistyöhön osallistuminen. Huolen aiheeksi on noussut palveluiden ulkopuolelle jäävät kotona asuvat vanhukset, sähköisten palvelujen lisääntyminen ja niiden saavutettavuuden haasteet.

Vaikuttamistoimielimet toimivat Heinolassa säännöllisesti. Vanhus- ja vammaisneuvostojen jäsenet ovat nimetty. Lapsiperheraati toteutetaan luovemmin erilaisten tilaisuuksien tai tapahtumien yhteydessä. Aktiivinen nuorisovaltuusto Nuva sekä Lapsen oikeuksien päivän aikaan syksyisin kokoontuva Lapsi- ja nuorisoparlamentti tarjoavat osallisuuden ja vaikuttamisen kanavia nuorille kaupunkilaisille. Vaikuttamistoimielinten halu olla mukana päätöksenteon prosesseissa on noussut myös vahvasti esille.

Osallistava budjetointi (Osbu) on toimintatapa, jossa asukkaat otetaan mukaan yhteisten verovarojen käyttöä koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Taustalla on ajatus suorasta ja osallistuvasta demokratiasta, jossa asukkaat päättävät, miten kunnan käytössä olevia julkisia varoja käytetään. Vuonna 2022 kaupunkilaisilta saatiin 69 ehdotusta, joista äänestyksen perusteella toteutettiin

viisi ehdotusta: nuorten oman kohtaamispaikka, senioripuisto, mopotapahtuma, kesäreitit kaupungin vierailukohteisiin ja kaupungin yhteisöllinen puutarha. Heinola budjetoin osbuun vuosittain 50 000 euroa.

Toimintaan osallistumisen merkitys on nostettu hyvinvointisuunnitelmassa yhdeksi korona-ajasta toipumisen keinoksi. Korona vaikutti eri ikäisten kaupunkilaisten kohtaamiseen ja virikkeelliseen toimintaan. Osallistumisen kynnyksiä on kulttuuri-, muuttokummi- sekä ystävätoiminnan myötä. Myös perhepuisto ja pumptrack-rata kokoavat kaupunkilaisia yhteen. Järjestöt, seurakunnat ja Jyränkölä tarjoavat kokoavaa toimintaa, mielekästä tekemistä sekä mahdollisuuksia toimia vapaaehtoisina. ”Tarhan” toiminnan käynnistäminen mahdollistaa puolestaan osallistumisen koulun käyntiin ja harrastustoimintaan. Moni toimintamuoto on virinnyt koronataukojen jälkeen uudelleen.

4. KUNNOSSA KAIKEN IKÄÄ TERVEELLISET ELINTAVAT SEKÄ PÄIHDEHAITTOJEN VÄHENEMINEN

Päämääränä on, että elintavat ovat terveellisiä ja että päihdehaittojen väheneminen on vähäisempää kuin maassa keskimäärin.

Liikkuminen ja toimintakyky

Heinolan harrastemalli tarjoaa koululaisille monipuolista harrastustoimintaa iltapäivisin koulupäivän yhteydessä. Harrastemallin alakoululaisten osallistujamäärät on nousseet hankkeen aikana merkittävästi. Syksyllä 2022 osallistujia oli kaikkiaan 499 lasta. Toiminta tavoitti syksyllä 2022 155 lasta, jotka eivät harrasta mitään muuta vapaa-ajallaan. Kyselyn mukaan 62 %:lla harrastamisen kokonaismäärä on lisääntynyt. Lisäksi kaupungissa on monipuolista muuta harrastusryhmätoimintaa. Lasten ja nuorten liikkuminen on lisääntymään päin, mutta tunnin päivässä ilmoittaa liikkuvansa Heinolassa vain 14 % lukiolaisista, reilu neljännes yläkoulun 8.–9.-luokkalaisista ja kolmannes ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista. Puitteisiin, kuten ulkoilureittien ja -paikkojen kunnostamiseen ja uudistamiseen ja koulurakennusten ja -ympäristöjen liikuntapaikkoihin on panostettu.

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Move!-mittaustuloksia hyödynnetään esimerkiksi koulujen liikunnanopetuksessa, kouluterveydenhuollon järjestämissä terveystarkastuksissa. Move!-ssa mitataan fyysisiä ominaisuuksia (kestävyys, nopeus, voima ja liikkuvuus), motorisia taitoja (tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot) ja havaintomotorisia taitoja. Move! -tutkimukseen 2022 osallistui Heinolasta yhteensä 244 lasta.,

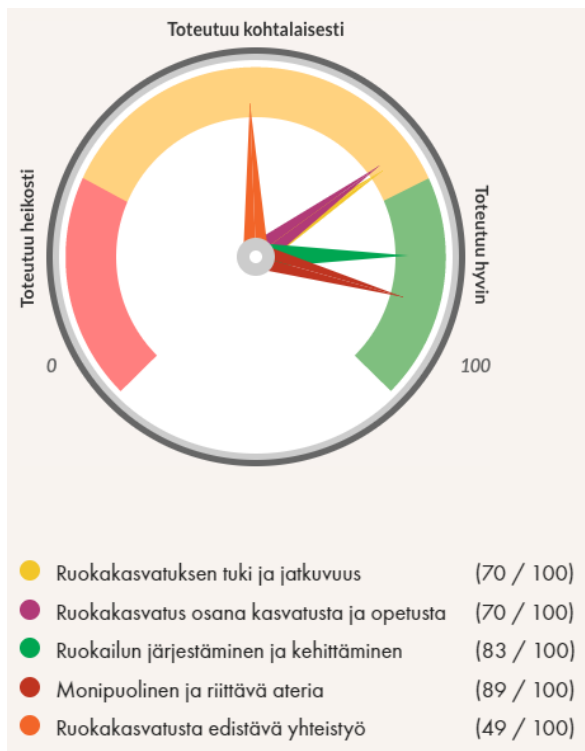
Tulokset ilmaisevat prosenttiosuuden oppilaista, joiden fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Laskennassa on huomioitu kaikki fyysisen toimintakyvyn osa-alueet:

Luokka / Klass	Pojat / Pojkar	Tytöt / Flickor	Yhteensä / Totalt
5. luokka/5. klass	49.2 %	27.9 %	40.7 %
8. luokka/8. klass	52.1 %	51.1 %	51.6 %
molemmat luokat/båda klasserna	50.4 %	40 %	45.8 %

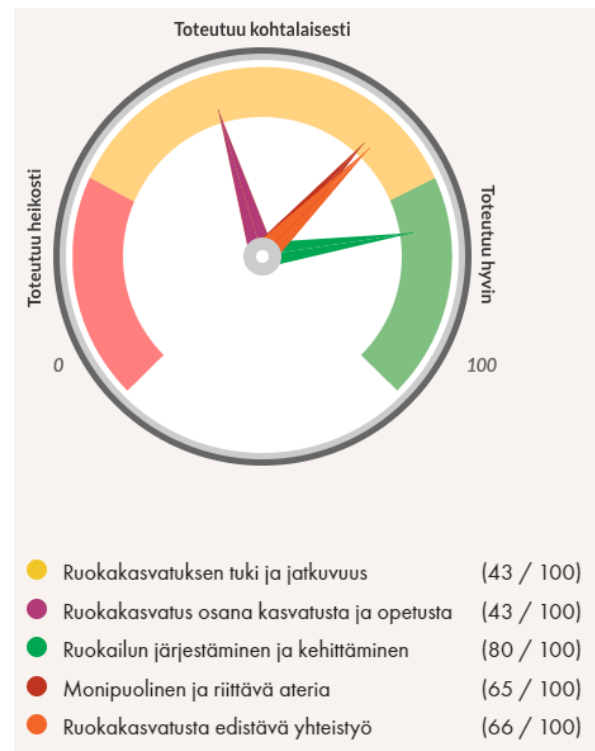
Kunnossa kaiken ikää toiminta tarjoaa työikäisille monenlaisia mahdollisuuksia harrastamiseen. **Liikuntaneuvonta** tarjoaa yksilöllistä ohjausta liikkumiseen, ravitsemukseen ja lepoon. Toiminta tapahtuu terveyspalvelujen yhteydessä. **Seniori kuntosali** herätti runsasta keskustelua ja nähtiin tärkeäksi toiminnaksi Heinolassa. Hyvinvointialueuudistuksen takia toiminta siirtyi pois terveyskeskuksen tiloista. Kaikki kuntosalit ovat ikääntyneiden käytössä, mutta uimahallin kuntosalille on varattu erillinen vuoro ikääntyneiden ohjausta varten.

Ravitsemus

Ruokakasvatus on koko kunnan sekä kaikkien päiväkotien ja koulujen asia. Nykytila.fi -arviointia on vahvistettu Heinolan varhaiskasvatuksessa ja kouluilla. Mukaan on lähtenyt Heinolasta jo yhdeksän varhaiskasvatuksen ja koulujen yksikköä. Ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytilan arviointi on maksuton työkalu arviointiin, seurantaan ja näkyväksi tekemiseen niin yksikkö- kuin kuntatasolla.

Varhaiskasvatus/ Heinola

Peruskoulut/ Heinola

Yhteisöllisten ruokailujen vahvistamisessa seurakunnilla on vahva rooli. Ruokailupisteiden ja ruokailijoiden määrä on kasvanut, resurssien tarve (kuten vapaaehtoisten määrä) on lisääntynyt ja toiminnan käytännöt ovat kehittyneet.

Neljä tuulta – päihteet, mielenterveys, perhe- ja lähisuhdeväkivalta ja ongelmapelaaminen

Ehkäisevässä työssä on tunnistettu tarpeita ja asetettu työlle tavoitteita. Toimintaa organisoivat paikallinen HeiPete-työryhmä yhdessä seudullisen koordinaation kanssa. HeiPetessä on edustettuna kaikki ikäryhmät ja kaupunkitoimijoiden lisäksi kolmannen sektorin edustus. Toiminta perustuu vuosisuunnitelmaan ja siinä huomioidaan kaikki neljän tuulen ilmiöt: päihteet, mielenterveys, perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä ongelmapelaaminen. Järjestöillä ja seurakunnilla on merkittävä rooli ehkäisevässä työssä. Ehkäisevän työn toimintaa raportoidaan ehkäisevän päihdetyön toimielimelle kahdesti vuodessa.

Tupakkatuotteiden kokeilu ja päivittäinen käyttö on vähentynyt nuorilla, tosin se on vielä valtakunnan tasoa korkeammalla. **Nuuska- ja energijuoma-agenttitoimintaa** koulutuksineen järjestetään kouluikäisille. Toiminnan arviointi on valittu ehkäisevän päihdetyön yhdeksi arvioinnin kohteeksi Heinolassa vuonna 2023. **Valintojen virta** -tapahtuma toteutettiin koronan vuoksi live-viikon sijaan nettipelin avulla. Kohderyhmänä ovat 6. lk:n oppilaat vanhempineen. **Vapaus on vastuuta** – tapahtuma puolestaan kohdennetaan yhdeksänsille luokille.

Pilke-toiminta kohdentuu ikäihmisille ja on ollut osa Minä elän! -etsivän vanhustyön hanketta. Se on Sininauhaliiton kehittämää päihdetyötä, jossa ajatuksena on nähdä ikääntynyt oman elämänsä asiantuntijana ja tarjota vertaistuellista ohjattua ryhmätoimintaa. Pilkkeeseen kutsutaan syrjään jääneitä, päihteitä käyttäviä tai käyttäneitä ikäihmisiä. Ryhmään voi osallistua ilman vaatimusta päihdeettömyydestä tai raitistumisesta. Toimintaan on liittynyt ohjaajakoulutusta.

Maakunnallinen päihdetilannekysely toteutettiin syyskuussa 2022. Kyselyn aiheena olivat alkoholi, nikotiini- ja rahapelit ja huumeaineet. Päihdetilannekyselyyn vastasi yhteensä 3744 täysi-ikäistä ja 2833 alle 18-vuotiasta. Heinolasta vastauksia saatiin 249 aikuiselta ja 151 lapselta tai nuorelta. Vastaajista valtaosa oli havainnut alaikäisten päihteidenkäyttöä. Täysi-ikäisistä vastaajista puolet oli sitä mieltä, että päihteitä käytetään liikaa. Päihteidenkäytön ja varsinkin huumeidenkäytön lisääntyminen aiheuttaa huolta erityisesti turvallisuudesta ja lasten tulevaisuudesta. Päihteiden välittämisestä alaikäisille oli huolta niin lapsilla kuin aikuisilla. Heinolassa sitä havaittiin hiukan vähemmän kuin maakunnassa keskimäärin.

54 % täysi-ikäisistä ja 24 % alle 18-vuotiaista oli sitä mieltä, että asuinkunnassa käytetään liikaa alkoholia. Vastaajista 39 % oli sitä mieltä, että humalajuomiseen suhtaudutaan liian vapaasti. Alle 18-vuotiaista vajaa viidennes ajatteli, että kannabista ja 12 prosentin mielestä muita huumeaineita käytetään liikaa. Vastaajat kantoivat enemmän huolta läheisistään kuin itsestään. Myös ikääntyvistä oli huolta, sekä niistä aikuisista, joiden alkoholinkäyttö lisääntyy lasten muutettua pois kotoa. Alaikäisten tupakointia tai nuuskaamista oli nähnyt 94 % ja kannabiksen tai muiden huumeaineiden käyttöä 34 % alle 18-vuotiaista. Aikuisista noin kolmannes oli havainnut alkoholin tai savukkeiden välittämistä alaikäisille. Alle 18-vuotiaista alkoholin välittämistä oli havainnut 37,5 %, savukkeiden ja sähkösavukkeiden välittämistä 42 % ja nuuskan 37,5 %.

Kyselyn perusteella alueen asukkailla ei ole useinkaan tietoa tai keinoja vaikuttaa päihdehaittoihin. Vastaajista viidesosa ajatteli, että parhaiten he voivat osallistua päihdehaittojen vähentämiseen huolehtimalla omista lapsistaan ja läheisistään sekä lähipiiristään. Muina osallistumisen tapoina mainittiin havainnoista ilmoittaminen, näkemäänsä puuttuminen, esimerkkinä oleminen, puhuminen ja valistus, äänestäminen ja muu vaikuttaminen esimerkiksi osallistumalla kuntapolitiikkaan, järjestötyöhön tai vapaaehtoistoimintaan.

Kyselyyn vastanneet toivoivat kouluissa tehtävää ehkäisevää työtä, alaikäisten päihteiden saantia rajoittavia toimia ja päihdekauppaan puuttumista. Nuoret vastaajat peräänkuuluttivat vastuullista vanhemmuutta, rajaamista, valvontaa, esimerkkinä toimimista, auttamista, mielenterveyden

edistämistyötä ja puhetta päihteistä syyllyttämättä ja avoimesti. Lisäksi nuoret toivoivat myyntiin ja välittämiseen puuttumista, valvontaa ja seuraamuksia. Myös koulun rooli puuttujana sekä tiedon ja tuen antajana tuli esille vastauksissa. Kyselyn vastaajat kaipasivat enemmän resursseja ehkäisevään työhön sekä mielenterveys- ja päihdetyöhön sekä todellista ongelmaan puuttumista sen yhä pahetessa. Aikuiset viestivät vahvasti, että hoitoon on päästävä nopeammin ja kuntoutuksen on kestettävä tarpeeksi kauan. Päihteisiin liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet katukuvassa selvästi, mutta ammattilaisten määrä ja palvelut eivät ole kasvaneet samassa suhteessa. Päihteidenkäytöstä ja pelaamisesta kysytään terveydenhuollon vastaanotoilla edelleen liian vähän. Heinolassa sosiaali- ja terveydenhuollon vastaanotoilla tapahtuva puheeksiotto ja neuvonta kaikista kyselyn teema-alueista (alkoholin käyttö, nikotiiniuotteet, huumausaineet sekä rahapelaaminen) oli kaikilla osa-alueilla vahvempaa kuin kyselyn kunnissa keskimäärin. Nuoret vastaajat sen sijaan kokivat nämä päinvastoin.

3. Tavoitteita vuodelle 2023

Yhdyspintatyön rakenteet hyvinvointialueen kanssa sekä kaupungin sisällä eri toimijoiden kesken. Hyte-työn rakenteiden tarkistaminen ja ”Toblerone”-kuvan päivittäminen.

Tiedottaminen asukkaille. Hyvinvointityöryhmien teemat ja hyvinvointitieto.

Arvioivan työskentelyn vahvistaminen hyvinvointityöryhmän itsearviointina ja teemakohtaisina arviointeina. Päätösten vaikutusten ennakoarviointien suunnitelmallisuuden ja systemaattisuuden kehittäminen. Hyvinvointikyselyjen aikatauluttaminen ja suhteuttaminen muihin arviointeihin.

Hyvinvointitieto vahvemmin osaksi tiedolla johtamista. Tiedon analysoiminen monialaisesti. Datacenter-ajattelun kehittäminen.

Raportointikäytänteet. Osallistuminen maakunnallisen raportointivuosikellon kehittämiseen ja Heinolan raportoinnin sovittaminen siihen.

Hyvinvointisuunnitelma toiminnaksi. Yhteistyö kaupungin toimijoiden kanssa. Hyte-kertoimessa arvioitaviin toimiin panostaminen. Sujuvan arjen tuen varmistaminen kolmella toiminnan tasolla.

**Kaupunginjohtajan johtoryhmä,
Hyvinvointityöryhmä,
Hyvinvointipäällikkö Kirsi Mäkilä**

21.2.2023